

6

ČUDA

- Šta je to čudo?
- To je nešto što ti neko ispriča i ti veruješ, a znaš da nije istina

(Pitanje na školskom testu i odgovor učenika 3. razreda)

Po definiciji koju je u 18. veku dao *Dejvid Hjum* (*David Hume*), čudo je „*kršenje prirodnih zakona uz posebnu volju božanstva ili uz učesće nekog nevidljivog posrednika*“. Hrišćanski teolozi i tumači Biblije priznaju samo čuda koja su učinjena Božijom voljom, mada se slažu u tome da i đavo ima moć da izvrši „nasilje“ nad prirodnim zakonima. I u drugim religijama tvrdi se da postoje moći koje su iznad prirodnih zakona i na koje je moguće voljno uticati posredstvom paranormalnih i okultnih sila. Rezultati korišćenja ovih moći obično se ne definišu kao čuda, nego kao *magija*.

U *Rečniku skeptika* (*Skeptic's dictionary*), *Robert Tod Kerol* (*Robert Todd Carroll*) kaže:

Sve religije svedoče o brojnim i podjednako uverljivim čudima. Kao što je Hjum naglasio, sve svetske religije uspostavljene su na osnovu čuda. Ako je on u pravu, onda bi one morale međusobno da se isključuju. Drugim rečima, svaka religija uspostavlja se podjednako čvrsto kao i ostale, pokušavajući pri tom da nadvlada svoje rivale. Hjum poredi dilemu izbora religije po kriterijumu čuda sa dilemom sudije koji pri donošenju presude uzima u obzir veliki broj kontradiktornih, mada podjednako uverljivih svedočenja.

Još više od toga govori činjenica da, ako je civilizacija starija i bliža varvarstvu, veća je potreba njenih pripadnika za verovanjem u čuda.

Hjum je bio istoričar i filozof, pa mu nije bilo teško da zapazi da što dublje zalazimo u prošlost, nalazimo sve više svedočanstava o čudima. I danas ima dosta verovanja u čuda, što mediji rado podržavaju. S druge strane, teško je

zamisliti da bi neki savremeni istoričar, sociolog ili etnolog u svojim naučnim radovima govorio o čudima sa pozicije lične verovanja u njih.

„Više je nego verovatno“, kaže Hjum, „da svako mora da umre, da olovo ne može samo po sebi da stoji u vazduhu, da vatra sagoreva drvo a da je voda gasi.“ Hjum navodi da, ako bi neko tvrdio da neko može da učini čudo, on bi ga upitao: „**Da li bi obaranje ove tvrdnje bilo veće čudo nego sama tvrdnja?**“ Ako bi odgovor na ovo pitanje bio pozitivan, on bi tada verovao u svedočenje. Mnogi kasniji mislioci pozivali su se na ovo Hjumovo pitanje, pa je ono postalo uobičajen argument u raspravama o razložnosti verovanja u čuda.

Hjumova definicija čuda nije jedina. Svoju definiciju imaju mnogi teoretičari i filozofi. Postoje i tumačenja u kojima se za čudo uzima *svaki razvoj događaja koji je malo verovatan*, ali takvo shvatanje ne pomaže nam da sagledamo dilemu koja je za nas najvažnija, pa se na njega nećemo oslanjati. Da li je, recimo, 1973. godine čudo spasilo život stjuardesi **Vesni Vulović** kad je avion u kome je ona bila eksplodirao na visini od 10000 metara, a ona preživela pad? Ili je, prosto, ovu katastrofu pratio niz za nju srećnih okolnosti, između ostalog to što je ostala u repu aviona koji je pao na strmu padinu i što se sve to dogodilo u blizini klinike sa spremnom lekarskom ekipom?

Da li je čudo kad neko dobije glavni zgoditak na lutriji, ili će čudom to da smatra samo dobitnik premije? Za njega to jeste neobičan događaj sa srećnim ishodom, ali nemamo pravo da ga proglasimo za čudo jer to se događa u svakom kolu igre i tu nema ničeg čudnog.

Ovde ćemo govoriti samo o čudima u strogom smislu reči: o događajima koji su u suprotnosti sa poznatim prirodnim zakonima. Ako ih tako definišemo, onda bi eventualnim dokazivanjem njihovog postojanja automatski bilo dokazano da postoji nešto što je iznad prirodnih zakona. To bi iz osnova srušilo (ili bar dopunilo) naučno shvatanje sveta i značajno promenilo način gledanja na prirodu.

Ostaje još jedno pitanje: šta sa prirodnim zakonima koje još uvek nismo upoznali i objasnili? Možda će neki od njih pružiti objašnjenje za nešto što smo do sada smatrali čudom, pa smo možda i negirali postojanje te pojave ili nismo verovali svedocima koji su imali tu sreću da joj prisustvuju? Opreznost u naučnom svetu uvek je dobrodošla.

Jesu li mađioničari čudotvorci?

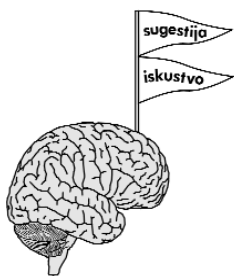
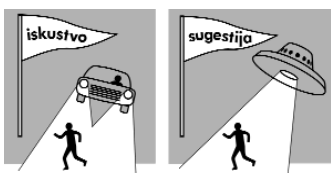
Veliki broj ljudi, od nastanka govora do današnjih dana, tvrdio je da može da čini čuda. Čak i danas ima dosta samozvanih „čudotvoraca“. Jedan od njih je **Uri Geler** (*Uri Geller*), koji tvrdi da snagom svojih misli može da savije kaši-

ku ili da zaustavi sat. S druge strane, mađioničar *Dejvid Koperfild* (*David Copperfield*) zabavlja publiku predstavama na kojima, recimo, ljudi i predmeti (čak i avioni) pred očima publike iščezavaju i ponovo se pojavljuju.

U čemu je razlika između ova dva čudotvorca? Prvi tvrdi da poseduje paranormalne sposobnosti, a drugi priznaje da se radi o triku. Prvi kaže „*Ja dokazujem da činim čuda i zato treba da mi verujete*” a drugi „*Ja ne činim čuda nego svojom veštinom stvaram iluziju kojom obmanjujem vaša čula i razum*”. I mada su predstave Dejvida Koperfilda duhovito osmišljene i njegovi trikovi raznovrsni i fascinantni, a Uri Geler već skoro tri decenije prikazuje manje-više iste trikove sa savijanjem kašike, interesovanje za njega ipak nije ništa manje nego za Dejvida Koperfilda. Zašto?

Ovo dosta govori o publici ne samo Urija Gelera nego i svakog drugog samozvanog „čudotvorca”. Da ne bismo bili preterano maliciozni, potražićemo objašnjenje u tome što njihove predstave u sebi sadrže dozu intrige, večitog pitanja koje pobuđuje pažnju: jesu li čuda moguća i da li zaista postoje ljudi koji imaju paranormalne sposobnosti?

Ljudi koji tvrde da su čuda deo stvarnosti, zasnivaju svoje verovanje na primerima koji to dokazuju i uvek su spremni da ponude zanimljivu anegdodu iz koje sledi željeni zaključak. Ovo je dobar način za pobedu u raspravi, jer skeptici nemaju načina da dokažu da priča iza koje leži autoritet pripovedača nije tačna, a prosto pokazivanje nepoverenja bez argumenata smatra se nepristojnim. Tako jedna strana nema obavezu da dokazuje istinitost svoje priče, a druga mora da dokaže neistinost (što je uglavnom nemoguće) i smatra se poraženom ako nije u stanju da to učini.

„Bojenje” memorije

Istraživači koji se bave anomalnom psihologijom iznose gledišta koja mogu da pomognu u raspravi da li je svedočenje dovoljan dokaz o postojanju čuda. Nećemo ponavljati sve psihološke mehanizme kojima se stvaraju zablude i pogrešna uverenja, ali navešćemo jednu važnu činjenicu: *memorisanje je kreativan proces* koji nije isto što i snimanje slike video - kamerom. Ako je čovek doživeo iskustvo koje ni po čemu nije neobično, pa mu neko (ili sam sebi) sugeriše da je bio svedok čuda, moguće je da on u svom sećanju nesvesno preuredi detalje koji mogu iz osnova da izmene kontekst i značenje događaja. Ovo se zove „bojenje” memorisanih sadržaja i svojstveno

je zdravim i normalnim ljudima. Tako će jedna sugestija, da je svedok prisustvovao nečemu nesvakidašnjem, vremenom da se pretvori u čvrsto uverenje koje ničim ne može da se izmeni.

U drugu grupu spadaju zablude koje proističu iz nedostatka osećaja za neke matematičke discipline, posebno one koje proučavaju verovatnoću događaja. Nas u svakom trenutku okružuju predmeti i pojave koji mogu da se tumače kao simboli. Ako se dogodi nešto značajno ili čujemo nesvakidašnju vest, to ćemo odmah povezati sa simbolom koji smo neposredno pre toga zapazili. Tako se stvaraju pogrešne uzročno - posledične veze („*Znala sam da će mi unuci doći u posetu, dva puta mi je od jutros na prozor sleteo beli golub*”).

Za treću grupu zabluda odgovorno je nepoznavanje nauke i prirode. Ilustrovaćemo ovo pričom pozajmljenom iz zapisa jedne konferencije o verovanju u paranormalne pojave, održane u *Caltechu* 1992. godine. Uz neznatna skraćenja, citiramo *Džejmsa Rendija* (*James Randi*) koji je na ovom skupu izneo zanimljiv primer:

Postoji knjiga koja se zove „Kako da naučite da koristite vančulno opažanje”. Autor je dr Čarls Tart (Charles Tart), uvaženi profesor psihologije sa Kalifornijskog univerziteta. Slušao sam Dr Tarta u Vajomingu. Pošto imam snimak na traci, preneću priču tačno onako kako je on ispričao, da bih video da li će vaša reakcija biti ista kao što je tada bila moja.

„...Bilo je ratno vreme. Boravio sam u Berkliju i svi smo radili prekovremeno do kasnih sati. Moj asistent bila je mlada dama koja je takođe radila do duboko u noć. Na kraju radnog dana svi smo otišli kući da se odmorimo.

Ujutro je ona ispričala da se tokom noći iznenada probudila sa slutnjom da se nešto strašno dogodilo. „Imala sam užasan predosećaj”, rekla je, ali nije znala šta je izazvalo njen strah. „Iskočila sam iz kreveta, otišla do prozora i pogledala napolje ne bih li videla šta se desilo. U trenutku kad sam se ponovo okrenula ka krevetu, staklo se snažno zatreslo. Nisam mogla da shvatim zašto. Vratila sam se u krevet i nastavila da spavam. Ujutro sam uključila radio i čula da je brod pun municije kraj Port Čikaga odleteo u vazduh. Eksplozija je bukvalno zbrisala Port Čikago sa lica zemlje. Srušen je ceo grad i preko 300 ljudi izgubilo je život.”

Kako je ona mogla iznenada da se probudi, komentariše Čarls Tart, zatim da skoči iz kreveta, ode do prozora, i tek tada da oseti udarni talas koji je prešao 35 milja do Berklija?” Kad sam to čuo, rekoh sebi: „Ovde nešto nije u redu”, priča dalje na konferenciji Džejms Rendi. Upravo vidim nekoliko osmeha u publici; možda ste i vi došli do istog zaključka? Dakle, pošto je u istom redu na tri - četiri mesta od mene sedeo moj prijatelj, inače ge-

olog, doturio sam mu papirić sa pitanjem. Namignuo mi je, osmehnuo se, ustao i izašao iz sale. Kad se vratio, dodao mi je isti papir na kome je dopisao: „8 sekundi“. Šta mislite, šta sam ga pitao?

(Iz publike: Koja je razlika u vremenu prostiranja zvuka kroz vazduh na daljini od 35 milja, u poređenju sa udarnim talasom kroz zemlju?)

Tačno, i odgovor je 8 sekundi. Tako je tih 8 sekundi pre nego što se prozor zatresao, nju probudio potres koji je nastao ne zbog vazdušnog nego zbog podzemnog talasa. Ustala je, otišla do prozora, pogledala napolje, ništa nije videla, okrenula se i tada se prozor zatresao.

Zanimljiv je i epilog ovog događaja, u kome Rendi govori o razgovoru sa profesorom Tartom kad je sutradan otišao kod njega i izneo mu svoje objašnjenje famozne razlike od 8 sekundi. Mada je profesor Tart naučnik kome bi istina morala da bude važnija od svake mistifikacije, samo se osmehnuo i objašnjenje koje ugrožava njegovu knjigu prokomentarisao rečima: „Dakle, gospodine Rendi, to bi bila teorija koje se Vama najviše dopada“.

Crna i bela magija

Ljudi nisu u stanju da sami čine čuda. Zato postoji shvatanje po kome oni prizivaju moćnija bića, koja im pomažu da učine nešto što sami ne bi mogli. Ako neki čovek učini čudo uz pomoć Boga ili neke nebeske sile, onda je to ***bela magija***. Ona se koristi za dobro ljudi (Isus Hristos je bio beli mag). Za nanošenje zla i za postizanje sebičnih ciljeva čine se čuda uz pomoć đavolskih sila i to je onda ***crna magija***.

Magovi i vračevi često se koriste simbolima kao što su pentagrami ili neki drugi crteži, statue, čarobne reči ili delovi tela životinja. Pritom oni izvođe rituale koji će im, navodno, pomoći da čine čuda. U istim ritualima učestvuju i članovi grupe (plemena ili sekte) i to su uglavnom dugi i iscrpljujući ceremonijali, uz monotonu ritmičnu muziku. Tako se prisutni dovode u stanje u kome postaju sugestibilni, što je često pomognuto i opojnim drogama. Kolektivne halucinacije, koje pri tome doživljavaju, ne samo da podržavaju verovanja i dogme važeće u okviru plemena ili sekte, nego i pojačavaju utisak zajedništva unutar grupe i učvršćuju veze između njenih članova.

U ovakvoj atmosferi, svaki trik biće protumačen kao čudo. Bacanje zapaljivog praha u vatru, neobjašnjiva buka u obližnjoj šumi ili diskretno pomeranje stola kolenima, izazvaće ekstazu kod svih prisutnih. Trebalo bi najozbiljnije shvatiti upozorenje „stručnjaka“ za crnu magiju da je bavljenje ovim delatnostima opasno za neiskusne i nepripremljene osobe. Jer, kao što su u stanju snažnog šoka moguća neobjašnjiva izlečenja (o čemu smo govo-

ri u poglavlju *Alternativna medicina*), tako su kod sugestibilnih i psihički labilnih osoba tokom ovakvih ceremonija lako moguće psihotične reakcije.

Na našem podneblju postoji veliki broj zvanično prijavljenih agencija koje se bave magijom, a u nekim sredinama njihove usluge postale su i stvar prestiža. Ogromne sume novca daju se za spravljanje ljubavnih napitaka, bogojavljenjskih vodica ili crvenih končića koji će pomoći da se ostvari neki cilj ili da se neutrališe tuđa crna magija. Mediji su pretrpani oglasima u kojima se reklamiraju ove agencije ili se nude razne amajlije za uspeh u školi, poslu, ljubavi, za zdravlje i sve što mašta može da stvori. Zato nije neobično što ovaj vid obmane ima uspeha u kriznom vremenu, naročito posle velikih migracija stanovništva kad mnogi ljudi bezuspešno tragaju za svojim identitetom u novoj sredini. Ovo je *V. Velmar Janković* još 1938. godine u knjizi „*Pogled s Kalemegdana - ogled o beogradskom čoveku*” prozvao *prelaznički mentalitet*, koji je nastao kao posledica masovnog prelaska ljudi iz sela u grad.

Mistička logika

Jovan Cvijić u poglavlju „*Mistička logika*” knjige „*Balkansko poluostrvo*” navodi prepoznatljivu karakteristiku Južnosrbijanaca:

Kod dinarskih ljudi ima sklonosti mističnome, tajanstvenome, mističkoj logici. Ona je u vezi sa njihovom intenzivnom osećajnošću i sa fantazijom. Time oni stvaraju tajanstvena fakta i pojave, i formiraju ideale. To rade i u normalnim vremenima, ali naročito u uzrujanim, ratnim.

Na ovu analizu psihološkog profila Dinaraca pozvao se *D. Nedeljković* u knjizi „*Dinarski tip i osnovne etnopsihološke odlike Južnosrbijanaca*”, objavljenoj 1929. godine:

Kao sedmu osnovnu psihičku odliku dinarskog tipa Cvijić je naznačio le fonds mystique, duševnu naklonjenost mistici, mističkoj logici u razumevanju svega. Veruje se u urokljivo oko... „Lošotinje” mogu da ulaze u ljude i žene i čine zla...

Sve su to bića sa kojima Južnosrbijanci neprestano računaju, od kojih se brane raznim vradžbinama i leče se ako u njih uđu, raznim mističnim sredstvima. Za njih je neobično važno znati čuvati se od „vetruški”, tih mističnih zlih vetrova, koji oduzimaju vid ili glas čoveku, ili mu paralizuju ruku ili nogu. Po njihovom mišljenju, mnogo zavisi od toga kakav je „angel” ušao u čoveka kada se rađao, jer svaki u sebi ima svog anđela. Sve ima svoje mistično značenje, ako se pas protegne, ako zaurla, ako je pevac na pragu ili posle večere kukurikne, ako uvo zuji, oko zaigra, dlan zasvrbi, ako vatra ciči, ako se u snu vidi ovo ili ono itd...

I ova mistička logika je jedini način shvatanja i razumevanja za Južnosrbijance svega onoga što im izgleda da ne zavisi od njihove volje i energije. Sve elementarno i prirodno (rođenje, život, bolest, kiša, suša, rat, smrt, itd.) dešava se onako kako je k'smet (sudbina, sreća), kako je Bog dosudio i ništa se tu ne može izmeniti...

Sve ovo je **dr Jovan Marić** u knjizi „*Kakvi smo mi Srbi*“ naveo kao ilustraciju „*srpske sklonosti da veruju nepoznatim silama, da se bespogovorno pokoravaju sudbini i da nisu sposobni da svoj život, svoju sudbinu drže u svojim rukama*“. Mada ovakva analiza duha jednog naroda donosi puno zanimljivih podataka i uvek je rado primljena kod publike, dobro je posmatrati je s rezervom, jer se uglavnom ne zasniva na objektivnom ispitivanju nego na ličnim opservacijama. Osim toga, teško je odvojiti osobine koje su deo genetskog nasleđa naroda od onih koje se manifestuju samo kao reakcija na nametnute društvene prilike. Moguće je da bi knjiga „*Kakvi smo mi Srbi*“ imala drugačiji podtekst da se ovaj narod našao u nekom drugom političkom okruženju. Budućnost će ili potvrditi ovakvu „*analizu kolektivne ličnosti*“ ili će je svrstati u grupu zabluda i „*stvari koje ne postoje*“.

Simpatetička magija

Postoji metafizičko verovanje da slične stvari mogu da utiču jedna na drugu, čak i kad ničim nisu fizički povezane i kad su na velikoj međusobnoj udaljenosti. Na ovo verovanje oslanja se takozvana ***simpatetička magija***, u koju spada veliki broj magijskih disciplina. Popularan primer za ovo je kad poklonici ***vudu (woodoo) magije*** ubadaju igle u lutku napravljenu tako da liči na neprijatelja, u uverenju da i on u isto vreme trpi te ubode.

Skoro svaka magija, manje ili više, sadrži u sebi ove principe. Proricanje gledanjem u šolju, recimo, oslanja se na magijske veze koje postoje između simbola stvorenih kohezionim silama taloga kafe i životnog toka osobe koja je popila tu kafu. Astrologija se, takođe, zasniva na vezi između rasporeda planeta i sazvežđa u trenutku nečijeg rađanja s jedne strane, i njegove sudbine s druge. Vidovnjaci će često zatražiti neki predmet (deo odeće ili nakita) izgubljene osobe, jer će im on pomoći da je pronađu. Slično važi za hiromantiju (duža „*linija života*“ - duži život), gledanje u pasulj („*srećni*“ ili „*nesrećni slučaj*“ zavise od broja odvojenih zrna), Tarot karte (raspored simbola najavljuje sudbinu osobe koja je „*sekla*“ karte) i tako dalje.

Dr Simeun Stanković u tekstu „*O sujeverju*“, objavljenom 1926. godine u *Vesniku srpske crkve*, iznosi niz primera za magijski način razmišljanja u našem narodu. Evo primera kako je simpatetička magija pomagala ljubomornim muževima da doznaju da li ih žena vara:

Po običajnom pravu koje je vladalo u Crnoj Gori i severnoj Albaniji, pored ostalih sredstava kojima su se dokazivala sva krivična dela, brakolomstvo ženino dokazivalo se i time što se tvrdo verovalo da je žena izvršila obljubu s drugim licem onog trenutka, kad se njenom mužu prekinuo gatnjak (učkur), odnosno pojas. Vele da je knez Nikola za vreme rata 1876-1978 odobrio da svaki može oterati ženu, kome se u ratu gatnjak prekine!

Može se pretpostaviti da je simpatetička magija od samog početka bila osnova magijskog načina razmišljanja. Još u pećinskom dobu, ljudi su pred polazak u lov ili pred bitku protiv neprijatelja, na zidovima svojih staništa crtali scene u kojima dominira njihov uspešan pohod i bogat plen, verovatno u uverenju da će se dobar lov ili ishod bitke sa tih slika preneti u stvarni život. Vračevi su se u lečenju služili simbolima bolesti i životne snage bolesnika, a tragovi takvog načina razmišljanja danas se ogledaju u raznim oblicima lečenja na daljinu - kristaloterapijom, bajanjem nad slikama ili delovima odeće bolesnika i tako dalje. Principe na koje se oslanja simpatetička magija možemo da pronademo čak i u homeopatiji, naročito u *teoriji infinitezimala*, po kojoj se razblaživanjem povećava snaga leka.

Antropolozi u magijskom načinu razmišljanja nalaze začetak naučnog mišljenja. Hiljadama godina vračevi su posmatrali uzročno - posledične veze na relaciji između svojih ritualnih radnji i željenih efekata na neku osobu, objekat ili prirodnu pojavu. Danas se naučnici služe istom empirijskom metodom, s tim što je ona sada obogaćena kritičkim stavom koji omogućava suštinski važan kvalitativni pomak: *odbacuju se pogrešne teorije a prihvataju samo one koje su potvrđene*. Kritički stav dugo je bio jedina „karika koja nedostaje“ između magijskog i naučnog razmišljanja i tek je njegovim usvajanjem omogućen razvoj naučnog pogleda na svet.

Svako od nas ponekad rezonuje po principima simpatetičke magije, bez obzira da li je to u skladu sa njegovim shvatanjem sveta. Kad se na duže vreme odvajamo od osobe koju volimo, rado ćemo sa sobom poneti njenu sliku ili neku uspomenu koja će nam umanjiti osećaj odvojenosti. Dodirivanje i posmatranje tih predmeta može da učini čak da na neki način doživimo prisustvo te osobe, što će ostaviti utisak magijskog delovanja. Isto tako, mnogi će u ljutnji naći oduška u cepanju fotografije nekoga ko mu se zamerio ili u uništavanju nekog predmeta koji je u vezi s tom osobom. Koliko je telefona polomljeno samo zato što je preko njih stigla loša vest! Ovo će učiniti ne samo ljudi koji neguju ezoteričan pogled na svet nego i oni kojima je blizak kritički način razmišljanja, s tom razlikom što je ovima drugima ipak jasno da cepanje slike neprijatelju ne može da naškodi. Efekat ovih radnji postoji samo kod osobe koja time pokušava da pronade utehu, pa i ako u tome uspe, to ipak nema veze sa magijom nego sa biologijom i psihologijom.

Uri Geler

Jedan od najlakših načina da rasvetlimo dilemu da li su čuda zaista moguća, jeste da se upoznamo sa slučajevima poznatih čudotvoraca. Nema sumnje da njima veliki broj ljudi veruje i ne treba sporiti da su sa tog stanovišta oni veoma uspešni. Ostaje samo pitanje koliko je to verovanje rezultat stvarnih natprirodnih moći čudotvoraca, a koliko su rezultat zablude ili svesne prevare. Ovo je važno pitanje jer, ako se pokaže da zaista postoje moći za koje nauka ne zna, onda je u interesu celog čovečanstva da se te moći dobro ispitaju i upoznaju pošto bismo od takvih saznanja svi imali velike koristi. S druge strane, ako neko zloupotrebi poverenje da bi obmanuo one koji su mu to poverenje poklonili, onda mu treba dati kvalifikaciju kakvu zaslužuje.

Uri Geler je sin Mađara i Austrijanke, rođen 1946. u Izraelu a živi u Engleskoj. Još od ranih sedamdesetih godina poznat je po svojim demonstracijama sposobnosti da snagom uma savija kašike i ključeve, da pokreće iglu kompasu, pokreće neispravne časovnike ili da čita skrivene poruke.

Prvo iskustvo u vezi sa paranormalnim pojavama imao je sa 5 godina. Tokom jela, navodno, kašika u ruci odjednom mu se savila i prelomila (ovo možemo samo da mu verujemo na reč, jer tada o tome nikome nije pričao). Sa 22 godine počeo je da radi kao foto-model, ali je samo godinu dana kasnije došao na ideju da priređuje male lokalne predstave na kojima je demonstrirao svoju sposobnost telepatije i psihokineze. O jednom od njegovih problema, svakako nastalih zbog početničkog neiskustva u zabavljачkim nastupima, piše list *Jerusalem post* u broju od 5. januara 1971. godine, pod naslovom „*Opsenarstvo i neispunjen ugovor*“:

Sudija za prekršaje juče je podržao optužbu da je Uri Geler, samozvani telepata, kriv za neispunjenje ugovora u kome je obećao da će izvesti tačku sa telepatijom, parapsihologijom, hipnotizmom i telekinezom, a umesto toga poslužio se opsenarskim trikovima...

Geler ipak nije posustao. Nastavio je sa predstavama i ubrzo je postao poznat širom Izraela, zahvaljujući predsednici vlade **Goldi Meir**. Kad je ona u jednom nastupu zamoljena da iznese prognozu o budućnosti Izraela, izgovorila je stilsku figuru koja je obišla svet: „*Ne pitajte mene, pitajte Urija Geleru*“.

Imao je samo 26 godina kad je krenuo u Evropu, gde je doživeo niz uspeha, priredio veliki broj atraktivnih predstava i nastupa na televiziji i dao mnogo intervjua u kojima su ga novinari uzdizali u nebo.

Uri Geler rado priča o tome kako je u bašti još kao dete video veliku svetlosnu kuglu i kako mu je odmah postalo jasno da je to vanzemaljski brod. Iz-

gleda da ambicioznom duhu ovog čoveka ni društvo bića sa drugih svetova nije bilo dovoljno dobro, pa u jednom kasnijem intervjuu, na novinarsko pitanje zašto toliko ljudi ipak smatra da je on prevarant, odgovara:

Treba da postavite isto pitanje ljudima koji ne veruju u Isusa Hrista ili u Boga. Istorijske religijske ličnosti uvek su imale svojih neprijatelja. Uvek je bilo takvih koji su tvrdili da je reč o šarlatanima... Zapravo sam morao da tužim neke od tih ljudi jer su pisali laži o meni u svojim knjigama. Pravi razlog je da su oni u tom pisanju videli materijalni interes.

Uri Geler ne radi sam. On ima čitav tim advokata čiji je zadatak da tuže svakoga ko izjavi da se njegove moći zasnivaju na trikovima i prevarama. Izgleda da tajna njegovog uspeha leži dobrim delom i u ovoj službi, jer je ona veoma važna u održavanju željenog konteksta knjiga i novinskih članaka o njemu. Svaka akcija ove službe zavisi samo od odgovora na pitanje *u kakvom kontekstu je Uri Geler predstavljen u tekstu*. U ovo se uverio i autor knjige koju upravo čitate, kad je od Gelera putem elektronske pošte zatražio dozvolu da uz ovaj tekst objavi fotografiju njegovog raskošnog Kadilaka (koji, uzgred, liči na ježa jer je na karoseriju zalepljeno na stotine savijenih kašika i viljušaka). Najpre su od njegove kancelarije stigla sledeća pitanja:

Možete li da nas obavestite o sadržaju poglavlja o Uriju? Takođe, hteli bismo da znamo kakva je priroda knjige, da li je pozitivna, neutralna ili negativna o subjektu. Čim nas obavestite o tome, rado ćemo vam poslati slike.

Ohrabren obećanjem u poslednjoj rečenici, na pitanja sam odgovorio najpoštenije što sam mogao. Odmah je od advokata stigla zabrana na objavljivanje Gelerovih fotografija, kao i besplatan pravni savet da se upoznam sa međunarodnim zakonom o kleveti.

Nema sumnje, svako ko bi želeo da ga predstavi sa gledišta sumnje u njegove moći, bio je u startu obeshrabren mogućom tužbom za klevetu. Njegovi pravnici pokrenuli su mnogo procesa u kojima su tužili razne „nevernike“ zahtevajući od njih astronomske sume na ime odštete, a u javnosti je poznat sudski proces vođen protiv Gelerovog najvećeg protivnika, koga ćemo u ovoj knjizi više puta pomenuti - *Džejsa Rendija (James Randi)*.

Kao razlog za traženje visoke odštete (15 miliona dolara) navedeno je *klevetanje, ugrožavanje privatnosti i smišljeno ometanje sa mogućom zloupotrebom*. Predmet tužbe odnosio se na intervju koji je 9. aprila 1991. Rendi dao listu *International Herald Tribune*, kad je rekao da je Geler „obmanuo čak i istaknute naučnike“ trikovima koji spadaju u grupu „onih koji se nalaze na poleđini pakovanja kukuruznih pahuljica za decu. Očigledno je da naučnici više ne jedu kukuruzne pahuljice“.

Formulišući tužbu, Geler se dobro čuvao toga da pomene centralno pitanje - da li njegove moći, koje je u spornom intervjuu Džejs Rendi podveo pod sumnju, zaista postoje ili su one ipak zasnovane na trikovima. Ali, trebalo je utvrditi činjenice; proces se posle četiri godine završio Gelerovim porazom. Umesto da dobije 15 miliona dolara, Geler je pristao na poravnanje kojim je platio 120 000 dolara na ime troškova procesa.

Ne samo da ga ovo nije omelo u nastupima, nego je nastavio da sa nesmanjenom energijom izvodi svoje tačke i da tuži svakoga ko se usudi da javno posumnja u njegove moći. Izgubio je sve krupnije procese, ali je ostao neumoran (jedini procesi za koje znamo da su dosuđeni u Gelerovu korist vođeni su protiv dnevnih listova *Esti Hirlap* i *Nepszabadsag* u Mađarskoj).

Posebno je zanimljiva Gelerova ponuda koja bi donela milion dolara prvoj osobi uspešnoj u „daljinskom“ psihokinetičkom krivljenju kašike, koju je on postavio negde u svojoj velelepnoj kući. Ovu kašiku stalno je snimala kamera i sliku slala na Internet tako da svako može odmah da proveri svoje natprirodne moći. **Robert Tod Kerol** (*Robert Todd Carroll*) je ovo u **Rečniku skeptika** (*Skeptic's dictionary*) prokomentarisao na svoj način:

Ako savijete kašiku, dobićete milion dolara. Upozoravam vas da biste, ukoliko uspete da savijete Urijevu kašiku, mogli da imate puno problema da dokažete da ste to zaista učinili. Verovatno biste u nastojanju da dobijete nagradu stigili i do suda, ali ne očekujte naklonost sudije ili porote. Geler je već bio tamo i on zna šta sud može da učini ljudima koji izjavljuju da su u stanju da snagom misli saviju kašiku.

I Džejs Rendi se javio sa svojom šaljivom kontra-ponudom od dva miliona dolara nagrade prvom psihokinetičaru koji uspe da *ispravi krivu kašiku* koju on drži u kutiji za cipele ispod svog kreveta, uz dvosmisleni komentar „*Vi mi verujete, zar ne?*“. Uskoro je Geler uklonio sliku kašike sa svog sajta zajedno sa novčanom ponudom i o tome nema više nikakvog traga. Umesto toga, pojavila se nova ponuda: ko pogodi šta predstavlja Gelerov crtež sakriven u sefu, iz njegove kolekcije će dobiti ni manje ni više nego *kameni kristal star milionima godina* (zna li neko za mlađi kameni kristal?)

Časopis „*Novi naučnik*“ („*New scientist*“) u broju od 6. aprila 1978. godine doneo je članak pod naslovom „*Geler je prevarant, tvrdi bivoši menadžer*“. U njemu je **Jaša Kac** (*Yasha Katz*), Gelerov nekadašnji menadžer, priznao da je pomagao Geleru da trikovima obmane novinare i publiku. Geler je na ovo javno odgovorio u istom časopisu: „*Prekinuo sam svaku vezu sa Jašom Kacom, koji nikada nije bio moj menadžer...*“ Na Gelerovu nesreću, u njegovoj ranije objavljenoj knjizi „*Efekat Geler*“, stoji rečenica koju bi verovatno izbrisao kad bi mogao: „*Čovek koji je navodno ispostavio dokaz za ovo jeste moj*

bivši menadžer Jaša Kac, s kojim sam prekinuo saradnju 1974. posle neslaganja oko deobe dobiti - problema poznatog mnogim zabavljačima”.

Uri Geler navodi brojne izjave poznatih ljudi, između ostalih i naučnika, koji su se pozitivno izrazili o njegovim natprirodnim moćima. Umesto komentara na ovo, Džejs Rendi je okupio grupu naučnika u *Laboratoriji za biofiziku Kraljevskog koledža u Londonu*. Kao bivšem mađioničaru, nije mu bilo teško da ih impresionira: kašike i ključevi su se savijali, igla kompas je igrala a satovi su se zaustavljali i pokretali. Nedostajalo je samo uveravanje da je sve to postignuto natprirodnim silama i paranormalnim moćima.

Rendi je objavio knjigu pod naslovom *„Istina o Uriju Geleru”*. Prenećemo dva zanimljiva citata iz te knjige:

- *„Razbijeni” satovi obično su samo pokvareni. Zagrejte ih, protresite i oni će početi da kucaju. Druga je stvar koliko dugo i koliko tačno će raditi.*

- *Savijanje kašika obično se izvodi tako što se pažnja gledalaca preusmeri na nešto drugo. Jednostavno, navedite svakoga da skrene pogled dok savijate kašiku. Geler je oduvek bio poznat po tome što je držao već savijenu kašiku i govorio „Savija se, savija se”, dok je postepeno otkrivao deo po deo savijenog dela, sakrivenog prstima.*

Postoji još jedno pitanje koje se nameće i tako je jednostavno da je teško verovati da ga još ni jedan novinar nije postavio u razgovoru sa Gelerom. To pitanje glasi: Ako on zaista krivi kašike psihokinetičkim silama, kao što uporno tvrdi, zašto onda tokom tog krivljenja mora da ih drži u svojim rukama, da ih krije iza prstiju i dlanova i da tako teatralno maše s njima?

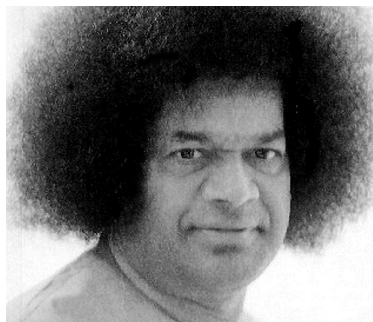
Majkl Šermer (Michael Shermer) objavio je listu od osam načina na koje bi svako mogao da demonstrira jednu od Gelerovih veština, a to je reprodukovanje „tajnih” crteža koje je neko nacrtao na bloku dobijenom od Gelera:

1. *Pročitajte poruku telepatski (možda Geler baš tako radi?) Ili...*
2. *Tražite da ta osoba nacрта predmet jasno, da svako može da ga vidi. Ona će ona dobro pritisnuti olovkom, pa kad otcepi prvi list i vrati vam blok, lako ćete na drugom listu videti otisak crteža. Ili...*
3. *Svi imamo čekovne knjižice sa listovima čiji zadnji deo je hemijski obrađen tako da ostavlja kopiju na sledećem listu. Ili...*
4. *Dajte mu specijalni blok za trikove, sa uloškom osetljivim na pritisak ispod gornjeg lista. Ili...*
5. *Virite (na klasičan način ili uz pomoć elektronike) dok on crta. Ili...*
6. *Posmatrajte vrh olovke tokom crtanja. Ili...*
7. *Angažujte saučesnika koji će vam saopštiti šta je nacrtao. Ili...*
8. *Oslonite se na psihologiju: većina ljudi nacrtaće kuću ili čovečije lice.*

Sai Baba

Satianarajana Rađu (Satyanarayana Raju) rođen je u Indiji 1926. godine. Imao je svega 14 godina kad je proglasio sebe za reinkarnaciju indijskog sveca *Šridi Sai Babe (Shridi Sai Baba)*, umrlog 1918. godine i tada je dao sebi ime *Šri Satia Sai Baba (Sri Sathya Sai Baba)*. Rekao je da je njegov dolazak na svet vezan za posebnu misiju i odmah pridao sebi status božanstva.

Prema podacima koje pružaju njegove filijale, u preko 2000 centara u svetu okuplja se oko 6 miliona sledbenika! Njihov cilj je objavljivanje i širenje poruka, pri čemu se služe publikacijama u kojima se uglavnom citiraju njegovi govori, prepiske i razgovori. Takođe postoji veliki broj priloga njegovih sledbenika, u kojima se često iznose tvrdnje i svedočenja o njegovim natprirodnim sposobnostima.

Sai Baba

Nećemo se baviti religijskim pitanjima vezanim za učenje u ovim centrima, već tvrdnjama kojima Sai Baba pripisuje sebi natprirodne sposobnosti. Ima ih mnogo i nema sumnje da su one okosnica vlasti ovog čoveka nad grupom koju vodi. *Udruženje indijskih skeptika* svrstalo je ove tvrdnje u 7 grupa.

1. Svemoć i sveznanje

„On je svemoćan i sveznajući: Ja sam sve, svuda, sveznajući, svemoćan i sveprisutan i sve što ja zaželim događa se trenutno (Sai Baba, citat iz knjige Semjuela Sendvajsa (Samuel Sandweiss) Duh i svest).“

Biti sveznajući, prosto rečeno, znači znati sve. Takvu tvrdnju nije moguće dokazati, jer bi to podrazumevalo da se osoba za koju se ovo tvrdi podvrgne ispitivanju svih mogućih znanja. Ali je zato lako srušiti je, jer bi za to dovoljno bilo pronaći nešto što „sveznajućoj“ osobi nije poznato.

Ma kako jednostavno izgledalo, u stvarnosti je još jednostavnije pobiti tvrdnju o Sai Babinom sveznanju: on, recimo, ne zna strane jezike! Čak i za engleski, koji mu je preko potreban za sporazumevanje sa svojim brojnim centrima u Americi i Evropi, Sai Baba mora da računa na pomoć prevodioca. U nekim objavljenim prepiskama postoje njegove poruke koje započinju tako što se on izvinjava zbog zakašnjenja, za koje okrivljuje prevodioca.

Sai Baba, u govoru koji je zvanični organ njegovog pokreta štampao i objavio, tvrdi sledeće:

Setite se da Swami (ime kojim sledbenici iz milošte oslovljavaju Sai Babu) zna sve što se događa, mada izgleda kao da ništa ne zna. Obratite pažnju na razliku između božanstva i čoveka. Božanstvo, mada sveznajuće i svemoćno, nastupa kao da ne zna ništa. Ljudsko biće, iako potpuno neuko i nesposobno, predstavlja se kao da je sveznajuće i svemoćno.

U ovom tvrđenju skoro da ima više faktičkih grešaka nego rečenica. Ne samo da *Swami* ne zna sve što se događa, nego se uprkos tome trudi da ostavi utisak da zna. Dalje, ni jedno ljudsko biće nije „*potpuno neuko i nesposobno*“. Takođe, nećemo pogrešiti ako kažemo da svi ljudi vide i doživljavaju sebe kao bića sa ograničenim znanjem i mogućnostima. Samo neko ko se proglašava za božanstvo može da vidi sebe kao sveznajućeg i svemoćnog.

2. Sposobnost vaskrsenja

„Sai Baba je vaskrsao dva čoveka (jednoga od njih pre toga su dva lekara proglasila mrtvim).“

Radakrišna (Radhakrishna) iz *Putapartija* patio je krajem 1953. od želudačnih komplikacija. Umro je u prisustvu supruge i ćerke. Posle smrti, došao je Sai Baba i oživeo ga. O ovome je objavljeno šest različitih svedočenja.

Radakrišna je bio mrtav tri dana. Njegovo telo bilo je hladno, ukočeno i tamno i počelo je da se raspada. Tog popodneva, oko pola tri, Sai Baba je otišao u sobu. Posle nekoliko minuta, otvorio je vrata i pozvao prisutne. Oni su videli Radakrišnu kako sedi u krevetu i smeje se. Sai Baba je rekao njegovoj ženi: „Vratio sam ti muža. Daj mu sada neko toplo piće.“

To je bilo svedočenje koje *Viktor Kanu (Victor Kanu)* prenosi u knjizi „*Sai Baba, inkarnacija Boga*“. Drugo, znatno opširnije, nalazimo u knjizi „*Sai Baba, čovek čudotvorac*“. U njemu *Hauard Marfet (Howard Murphet)* opisuje komu u kojoj se bolesnik nalazio oko dva dana, da bi tokom noći prestao da daje znakove života. Sai Baba ge je oživeo trećeg dana oko 2 sata i 30 minuta posle podne. Bio je, dakle, mrtav nešto više od pola dana.

Dr Erlendur Haraldson je u knjizi „*Čuda su moja vizit - karta*“ ispričao isti događaj. Po njemu, Radakrišna je oko 11 sati pre podne prestao da daje znakove života. Posle oko 20 sati došao je Sai Baba i oživeo ga.

Dr Haraldson u istoj knjizi prenosi i svedočenje *Radže od Venkatigirija*, koji se u kritično vreme zatekao u Putapartiju. Po njemu, samo jedan sat posle Radakrišnine smrti Sai Baba je vratio iz mrtvih.

Dr Džon Hajslop (John Hislop) u knjizi „*Moj Sai Baba i ja*“ navodi da je Radakrišna bio mrtav čitavih šest dana pre nego što je stigao Sai Baba!

Poslednje svedočenje nalazimo u dnevniku Radakrišnine ćerke *Vidaje (Vijaya)*, u kome je opisano kako je on tokom noći mrmljao imena umrlih ljudi i govorio je da će im se pridružiti. Ona čak i ne pominje da joj je otac umro. Ipak je Sai Baba rekao njenoj majci: „*Vratio sam život tvome mužu.*“

Sve ovo pruža lep primer šta možemo da dobijemo kad se oslonimo na enigmatsko prepričavanje događaja. Koliko dugo je Radakrišna bio mrtav? Tri dana, pola dana, 20 sati, jedan sat, šest dana, ili uopšte nije bio mrtav? Pošto je jedino Radakrišnina ćerka Vidaja upisivala odmah sve u svoj dnevnik a ne po sećanju ili po tuđoj priči, mogli bismo da joj poklonimo najviše poverenja. Ali ako tako učinimo, gde je čudo? Čovek nije ni bio mrtav, jednostavno je preživeo krizu posle koje se oporavio.

U drugoj priči govori se o Amerikancu *Volteru Kavanu (Walter Cowan)*, koji je 1973. godine u hotelu *Connemara* u Madrasu doživeo srčani napad. Hotelski lekar *dr Vaz*, inače Evropljanin, konstatovao je smrt, posle čega je Kavan prebačen u kapelu. Tu je *dr Krišna Rau*, Indijac, potvrdio da je Kavan mrtav. Ponovo sledi niz svedočenja u kojima nema mnogo zajedničkih detalja, osim toga da je Sai Baba oživeo Voltera Kavana.

Kasnije je *Udruženje indijskih skeptika* zatražilo svedočenje oba lekara koji su navodno konstatovali smrt. Njihov odgovor je, za razliku od svedočenja u knjigama, bio savršeno složan: Volter Kavan ni jednog trenutka nije bio mrtav! U pismu koje Dr Vaz poslao 12. jula 1988. godine, stoji:

Gospodin Volter R. Kavan bio je pod mojim nadzorom od 25. decembra 1971. Rano ujutro bio sam pozvan u hotel Connemara da ga pregledam. Žalio se na teško disanje i bol u grudima. Ni tada ni kasnije nisam ga proglasio mrtvim. Savetovao sam mu da ode u bolnicu na pregled... Uz negu u bolnici, došlo je do znatnog poboljšanja njegovog stanja.

Već sledećeg dana, 13. jula, stiglo je pismo i od lekara koji je navodno u bolnici konstatovao smrt istog bolesnika. U njemu Dr Krišna Rau saopštava da je napisao dosta pisama koja se odnose na slučaj Voltera Kavana i da može samo još jednom da ponovi odgovor da on ni jednog trenutka nije bio mrtav.

3. Telepatsko znanje

„Sai Baba o svemu ima znanje koje je pribavljeno telepatski, on zna sve što njegovi sledbenici rade a u stanju je da pomaže i savetuje naučnike, fizičare, inženjere i ostale.“

Ovo je zanimljiva tvrdnja, koja otkriva i metod prikupljanja znanja: *on to radi telepatski*. Ovako Sai Baba stiče naučna, istorijska i religiozna znanja, kao i znanja o svemu što se događa u njegovim centrima po svetu.

Čitajući njegove brojne govore i prepiske, ipak se stiče utisak da su ta znanja vrlo uopštena i netačna. Mnogo je primera za to. U jednom citatu, koji je 1989. godine objavio zvanični organ pokreta, govoreći o izgradnji ličnosti Sai Baba navodi događaj iz karijere **Vinstona Čerčila**:

On je bio vešt u davanju duhovitih odgovora u raspravama. Žena iz publike, isprovocirana Čerčilovim optužbama, ustala je i povikala: „Ućuti“! Zatim je dodala: „Da sam tvoja žena, dala bih ti da popiješ otrov i da okončaš život“. Čerčil je hladno odvratio: „Da sam ja tvoj muž, sasuo bih taj otrov u tvoj grkljan“. Žena je, postićena, ućutala i nije se više oglasavala.

Ova Čerčilova čuvena dosetka ovde je do te mere pogrešno prepričana da se u potpunosti gubi duhoviti podtekst odgovora. Evo kako je događaj zaista tekao:

Na vikend-sedeljci, koju je redovno priređivao **Vojvoda od Marloboroa**, Čerčil je sedeo pored **Lejdi Astor**, rođene **Nensi**. Razgovarali su o nedavnom Čerčilovom verbalnom napadu na Boldvinovu vladu. Kad je kafa bila posluzena, ova lepa Amerikanka oštrog jezika rekla mu je: „*Vinstone, kad bih ja bila tvoja žena, sipala bih ti otrov u kafu*“. Čerčil je na to odgovorio: „*Nensi, da sam tvoj muž, ja bih popio taj otrov*“.

Sličnih primera ima mnogo. Sai Baba je pokazao nepoznavanje života i izjava poznatih ljudi na koje se često pozivao: **Tomasa Edisona**, **Alberta Ajnštajna**, **Aleksandra Velikog** i mnogih drugih. Čak ni biografiju **Isusa Hristosa** nije poštedeo svojih „intervencija“ - naveo je dva različita datuma njegovog rođenja, od kojih se ni jedan ne slaže sa nalazima savremenih istoričara.

Posebno su zanimljivi Sai Babini pokušaji da spoji svoje viđenje nauke i religije. Evo jednog intervjuua iz koga se lako gde je granica njegovog znanja o geologiji, hemiji, fizici i botanici:

Sai: *U središtu, sve je tečno.*

Pitanje: *Da li Swami misli na svet?*

Sai: *Da, sve je istopljeno. Nema temperature.*

Pitanje: *Nema temperature, Swami?*

Sai: *Nema temperature. Sve je tečno. Kao voda. Zlato, srebro, dragulji, sve je tečno. Onda dolazi čvrsto. Onda drveće.*

Pitanje: *Drveće, Swami? Ovo drveće koje vidimo oko nas?*

Sai: *Da, drveće. Pa ljudi i životinje. U samom centru je Božanstvo. Ono je osnov soega. Prvo ide tečnost, hemija. Onda čvrsta stvar, fizika. Onda*

drveće, botanika. Onda čovek, vrhunac života. Ali u centru, kao osnova svega, leži božanstvo. Bez božanstva, gde bi bila hemija, fizika, botanika?

4. Materijalizacija

„Iz svojih praznih dlanova materijalizovao je bezbroj malih predmeta. Među njima su ogrlice, prstenovi, kao i vibuti (sveti pepeo). Iz svog jednjaka „rodio“ je zlatne ili kristalno prozirne loptaste objekte, između tri i sedam centimetara u prečniku, koje je prozvao „lingami“ (isti naziv koristi se za kamene forme falusnog oblika, inače simbole plodnosti boga Šive). Ovi predmeti, po Sai Babi, predstavljaju misteriju kosmičkog stvaranja.“

U knjizi *„Duh i svest“*, *Semjuel Sendvajs* upoznaje nas sa jednim od brojnih primera javnog „rađanja“ lingama:

Oko osam sati uveče, dok je držao govor pred publikom u Purnačandri, Sai Baba je odjednom počeo da se guši i da se savija napred-nazad kao da ga nešto boli. Posmatrao sam našeg Gospodara kako trpi bolove koji su, zapravo, bili porođajni, što me je dovelo do suza...

Skakao je napred-nazad, a onda je popio malo vode. Odjednom, u grčevitom trzaju, blistavi, kristalno čisti lingam, savršeno okrugao i skoro tri inča (7,6 cm) u prečniku, iskočio je iz njegovih usta na ispruženu šaku.

„Rađanje“ lingama veština je sa kojom su bili upoznati još drevni jogiji. Sa istom veštinom upoznaje nas čuveni mađioničar *Hari Huidini* u knjizi *„Čudotvorci i njihove metode“*:

Tokom mog angažovanja 1895. godine kod Cirkusa Velš Bros (Welsh Bros Circus), upoznao sam grupu koju je vodio Japanac San Kiču Akimoto. Od njega sam naučio metod gutanja velikih objekata i namernog vraćanja istih kroz jednjak. Za uvežbavanje najpre se koriste mali krompiri, jer oni nisu opasni ako stvar krene naopako; pošto se nauči veština vraćanja krompira, njihova veličina postepeno se povećava. Na kraju je moguće progutati i vratiti objekte koji su toliko veliki koliko može da prođe kroz jednjak.

Chari C.T.K. je u članku pod naslovom *„Medijumi i Joga“*, objavljenom u *„Žurnal za društvena i psihološka istraživanja“* (novembar 1973), opisao medicinsku studiju u kojoj je ispitana veština jednog uličnog zabavljača koji zarađuje za život demonstrirajući sličnu tehniku. Bio je u stanju da proguta 10 živih zmija i da ih potom izbaci kroz usta kao „živu loptu“ koja je u prečniku imala oko 5 inča (12,7 cm)!

Sai Baba često pred publikom „materijalizuje“ (stvara ni iz čega) razne predmete, uglavnom *vibuti* (sveti pepeo) za siromašne i skupoceni nakit za

bogate. Ovo ni po čemu ne odudara od trikova koje poznaje svaki profesionalni mađioničar, pa je *Dejl Bejerstin* (*Dale Beyerstein*) u svojoj studiji o Sai Babi dao rezultate analize izvršene od strane pet profesionalnih mađioničara. Tokom pregleda video-trake koju Sai Babina organizacija prodaje u cilju propagande, objašnjen je svaki od trikova. Većini primera zajedničko je da Sai Baba pre pokazivanja predmeta drži palac desne ruke čvrsto priljubljen uz dlan, jer tu skriva predmet koji treba „stvoriti ni iz čega”. Pri tom vidno maše sa preostala četiri prsta, čime skriva nepokretnost petog. Opšta ocena je da sve trikove Sai Baba izvodi veoma vešto.

Sve do 1968. godine, Sai Baba se služio drugom tehnikom sakrivanja predmeta koje je trebalo da „materijalizuje”: koristio je „*tambtip*”, standardni deo mađioničarske opreme. To je neka vrsta gumene navlake za palac, koja je tako napravljena da se spolja ne razlikuje od pravog palca, a u svom vrhu ima mesto za manje predmete. Tokom nastupa, jedan gledalac iz publike prišao je Sai Babi, veštim pokretom „iščupao” mu lažni palac i pokazao ga publici. Prisutni su napravili paniku jer su pomislili da je on njihovom vođi otkinuo palac, ali je to zapravo bio samo produžetak u kome je bio sakriven nakit, spreman za „materijalizaciju”. Posle ovog incidenta, Sai Baba nikada više nije koristio *tambtip*.

Jednom prilikom Sai Baba je „ni iz čega” stvorio sat marke *Omega*, posle čega mu je novinar *R. K. Karanjia* postavio zanimljivo pitanje, koje se odnosilo na Sai Babino pravo da „stvara” proizvode zaštićene patentom.

Novinar: Zar nije poklanjanje Omeginih satova postupak kojim se obmanjuje kompanija ili se ugrožavaju njena patentna prava?

Sai Baba: Uveravam vas da ovdje nije reč o tome. Moglo bi se govoriti o obmanjivanju kompanije ili o povredi patentnog prava kad bi to bilo premeštanje sata sa jednog mesta na drugo. Ali ja ga ne premeštam, ja ga iz osnova stvaram. Ono što poželim, ja istog trenutka materijalizujem. Nije mi poznato da se i jedna kompanija žalila zbog povrede patentnog prava.

5. Spontano izvedena čuda

„Načinio je bezbroj čuda: pretvorio je vodu u benzin kad je auto ostao bez goriva, pojavio se na dva mesta u isto vreme i još mnogo čudnih stvari.”

Za razliku od opisanih „čuda” koja su vezana za religijske nastupe, Sai Baba je ponekad činio i spontana čuda, kada to niko od njega nije očekivao.

Evo svedočenja *Viktora Kanua* (*Victor Kanu*) u knjizi „*Sai Baba, inkarnacija Boga*”:

Kao što je Isus pretvorio vodu u vino, tako je Sai Baba pretvorio vodu u benzin kad se ukazala potreba. Dogodilo se to jednom kad su Sai Babu vozili automobilom kroz Indiju. Motor je odjednom začutao i automobil je stao. Vozač je pogledao i utvrdio da je rezervoar za gorivo prazan. „Nestalo nam je benzina“, rekao je. („I kad nesta vina, reče mati Isusova njemu: Nemaju vina“; Jevanđelje po Jovanu, 2:3). Nije bilo benzinske stanice u blizini niti bilo kakvog saobraćaja. Sai Baba je naredio da se rezervoar napuni vodom sa obližnjeg jezera. Tako je i učinjeno. Vozač je sa strahom ušao u vozilo i pokrenuo motor, a mašina je sasvim normalno radila. Vozio je do udaljenog odredišta i to sa rezervoarom punim vode!

B. Premanand je u knjizi „Izazov čuda“ isti događaj opisao na drugi način. Po njemu vodu nisu uzimali sa jezera jer su je već imali u kanti, a Sai Baba je stavio prst u vodu, pretvorio je u benzin i naredio da je sipaju u rezervoar.

Da bi se izveo ovaj trik, umesto poznavanja mađioničarskih veština dovoljno je imati malo tehničkog predznanja. Ko je vozio stari tip *Folkswagena* „Bube“, zna da ovaj automobil nema pokazivač nivoa goriva ali je ugrađeno proširenje glavnog rezervoara koje se ponaša kao pomoćni rezervoar zapremine oko tri litra. On se uključuje malim ventilom iz kabine kad glavni ostane prazan. Možemo da pretpostavimo da se Sai Baba nije vozio „Bubom“, ali je pomoćni rezervoar lako mogao da se dogradi na svaki automobil.

Još je jednostavnije poneti benzin i jednostavno ga proglasiti za vodu. Kad čovek sa takvim autoritetom kaže da je u njoj pre njegove intervencije bila voda, sigurno je da nikome neće pasti na pamet da u to posumnja.

Dr Erlendur Haraldson u knjizi „Čuda su moja vizit-karta“ navodi dva slučaja *bilokacije* (istovremenog postojanja na dva mesta). U prvom slučaju, koji su u svojoj literaturi pristalice navodile pod nazivom *slučaj Kalikut* (*Calicut*), Sai Babu je u bolnici videla bolesnica koja se pripremala za operaciju katarakte. Pošto je to bolest koja umanjuje funkciju čula vida, teško da bismo mogli da je proglasimo za pouzdanog svedoka. Drugi svedok bio je žrtva neurološke bolesti koja otežava orijentaciju i izaziva halucinacije, pa je tako dalja analiza bespredmetna.

Drugi slučaj, prozvan *Manjeri*, zasniva se na svedočenju jedne porodice da ih je 13. i 28. decembra 1964. posetio čovek koji se predstavio kao Sai Baba, a koji je „ličio na njega“ (mada ga niko od svedoka ranije nije video uživo). Tu je on u oba navrata proveo po nekoliko sati pričajući, pevajući, podučavajući i tešeći ih. Pošto je on tada imao javne nastupe daleko odatle, slučaj je pobudio veliko interesovanje. Polemika se ubrzo rasplamsala, pa je dovela do zanimljivog otkrića: Sai Baba ima svog dvojnika koji se zove *Sri Neelakantha Thathaji*, a prozvan je *Neelakantha Baba*. O ovome je u izdanju od

10. decembra 1972. godine pisao *Ilustrovani indijski nedeljnik*, navodeći da je sličnost sa vođom impresivna, da ima istu kosu i frizuru, iste oči sa istim pogledom, isti nežni osmeh a pri tom se oblači na isti način kao Sai Baba. Posebno je skrenulo pažnju svedočenje porodice u kome je posetilac po ulasku pozdravio ukućane sa „*Hari OM*“, što je izraz koji koristi Neelakantha Baba, dok Sai Baba redovno koristi pozdrav „*Sai Ram*“. U knjizi „*Izazov čuda*“, **B. Premanand** je izneo mišljenje da je organizacija koju vodi Sai Baba posle ovoga odlučila da ubuduće ne ulazi u ovakve rizike, pa je zato *Manjeri* bio poslednji objavljeni slučaj bilokacije.

6. Neobjašnjiva izlečenja

„Izveo je mnogo čudesnih izlečenja i „daljinskih pomaganja“ kad je njegovim sledbenicima nešto bilo potrebno ili su bili u opasnosti.“

U knjizi „*Sai Baba, inkarnacija Boga*“, **Viktor Kanu** (*Victor Kanu*) opisuje jedan impresivan slučaj čudesnog izlečenja:

Tada u tom gradu nije bilo ni bolnice ni hirurga, pa je Sai Baba pozvan da dođe u sobu u kojoj je pacijent ležao jecajući. Mahnuo je rukom kroz vazduh i „ni iz čega“ stvorio hirurški skalpel. Drugim pokretom ruke stvorio je vibuti (sveti prah) koji je iskoristio kao anestetik. Ove stvari je upotrebio da bi izveo operaciju kojom je uklonio upaljeno slepo crevo. Onda je skalpel nestao u vazduhu. Potom je na ranu naneo vibuti čime je ona trenutno zarasla, ostavljajući samo mali ožiljak.

Ovu priču, u kojoj se ne navodi ime pacijenta, naziv mesta, vreme događaja, imena prisutnih ili onih od kojih je Kanu doznao za ovaj događaj, prenosimo iz iste knjige u kojoj smo već pronašli uveravanja da su dva doktora proglasila *Voltera Kavana* mrtvim. Možemo li pokloniti poverenje autoru koji nas ovoga puta uverava u istinitost još manje verovatnog događaja? Osim toga, ako u blizini nije bilo bolnice i lekara, ko je bio dovoljno stručan da postavi dijagnozu zapaljenja slepog creva? Teško da je to mogao da bude Sai Baba - uskoro ćemo se upoznati i sa njegovim dijagnostičkim sposobnostima.

Sličan je ishod priče koju prenosi *Varadu*, Sai Babin sledbenik, a u kojoj je Sai Baba „izvadio“ upaljene krajnike svom sugrađaninu po imenu *Krišna*. U ovoj priči ponavlja se detalj sa skalpelom koji se stvara niotkuda i kojim Sai Baba samo malo zareže vrat pacijenta. Evo šta se, sudeći po *Varaduu*, posle toga dogodilo:

Krišna je bolovao jedan dan. Sutra smo ga odveli kod Dr Dasa. „Koja je budala dirala tvoj vrat“, pitao je doktor. Bili smo zabrinuti pa smo ga doveli na pregled i sledeća dva dana. Tada je doktor odjednom rekao: „Šta

se to dogodilo?" Bol je prestao, krajnici su nestali, sve je prošlo. Eto šta je Swami uradio. On zapravo nije hirurški uklonio krajnike, sve što je uradio bila su dva mala zareza skalpelom. Ali posle dva dana krajnici su nestali.

A evo i svedočenja samog pacijenta Krišne, preneto iz knjige „Čuda su moja vizit - karta“, koju je pisao **Dr Erlenduar Haraldson**. Prvi deo priče savršeno se slaže sa Varaduovim svedočenjem, pa ćemo preneti samo kraj:

To veče otišao sam kod lekara koga sam inače poznavao i rekao mu: „Pogledaj, Swami mi je izvadio krajnike“. Rekao je: „Šta kažeš? Ti si budala, a on je lažov“. Krajnici su još uvek bili na svom mestu! Nekoliko godina kasnije, 1959. ili 1960, pre mog preseljenja u Hiderabad, krajnike mi je operisao doktor u bolnici „Stenli“ u Madrasu. Verovatno da se tamo još uvek nalazi medicinska dokumentacija o tome.

Dr Džon Hajslop (John Hislop) u knjizi „Moj Sai Baba i ja“ piše o svojoj bolesti i o Sai Babinom učešću u izlečenju. Prenosimo priču uz manja skraćivanja, ali bez komentara, jer način zaključivanja autora dovoljno govori za sebe:

Kad je Sai Baba sišao iz svog apartmana, oko 8 sati, rekao sam mu da mi je prostata otečena, da je mokraćni kanal zapušten i da mi je bešika veoma naduvana. Nasmehio se, rekao da ne brinem i dao mi vibuti. Kad se oko 10 sati vratio, Dr Goldštajn i ja rekli smo da se moje stanje pogoršalo. Sai Baba me je pogledao, potapšao me po glavi i rekao mi da ne brinem, jer je to samo malo zapaljenje. U 4 sata popodne nisam mogao da čekam pa sam mu poručio da je stanje još gore i da su bolovi nepodnošljivi. Odmah je sišao. U grupi njegovih pratilaca bilo je, kao i obično, nekoliko lekara. Bez diskusije, Baba im je rekao da me vode u bolnicu i da me, ako zatreba, operišu.

Ovde počinje komedija. Sa nekoliko automobila otišli smo u Babinu bolnicu za žene u Vajtfildu, gde su okupljeni doktori preko 20 puta pokušali da ubace razne katetere u bešiku, ali bezuspešno. Bio sam u agoniji, ali sam čutao. Lekari su zaključili da treba hitno otvoriti trbušnu duplju.

Ovaj posao uradilo je nekoliko hirurga u Bangaloru. Došlo je do ozbiljne infekcije pa je posle tri dana Baba naredio da me vrate i sredio za operaciju u Vajtfildu. Ceo moj trbuh bio je pod infekcijom i tkiva su bila tako upaljena da konvencionalni tretman nije dolazio u obzir.

Zašto je ceo ovaj slučaj bio komičan? Trebalo mi je dosta vremena da otkrijem. Čemu tolike komplikacije u Bangalorskoj bolnici? Konačno, tokom jedne od poseta, rekao sam Babi da sam shvatio. Moj zaključak bio je da sam stigao do kraja života i da je Baba dopustio da dođem do najnižeg stepenika. Tada je on preokrenuo moje umiranje u ponovno rođenje.

Sai Baba se nasmehio i rekao mi da sam u pravu. On mi je dao novi život.

Osim čudesnih izlječenja, u vezu sa Sai Babom dovode se i čudesna zadovoljavanja želja ili spasenja. Evo šta o pričama, koje je čuo od Sai Babinih sledbenika, piše **Lorens Bab** (*Lawrence Babb*). Citat je iz njegove knjige „*Spasonosni susreti*“:

Sve što se dogodi, za Sai Babine sledbenike rezultat je njegove volje. Oni neprestano o njemu pričaju, čak i u vezi sa najobičnijim događajima; ništa se ne događa bez njegove volje... Njihov svet je nešto kao začarani vrt.

Neko govori o tome kako se svađao s nekim u Babinom hramu i kako po izlasku odjednom biva zaslepljen tekstom slogana koji govori da je svađa zlo.

Neko drugi, ovoga puta žena, govori o tome kako je poželela da jede plod guave (biljke), pošto je tokom puta iz automobila videla nekoliko ne baš dobrih plodova. Odjednom automobil staje i pojavljuje se čovek koji joj nudi dva sočna ploda za samo osam anna (lokalna valuta). To je, naravno, bio Sai Baba lično.

Druga žena priča o tome kako je bila uplašena zbog crnih oblaka koji su okruživali aerodrom u Nagpruru pre nego što je avion u kome se ona nalazila trebalo da se spusti. Tada je ona pomislila na Sai Babu i oblaci su se odjednom razišli i između njih je bljesnuo čist prostor kroz koji je avion bezbedno sleteo.

7. Ispunjenje proročanstva

„Njegov život predstavlja ispunjenje novozavetnog proročanstva“.

Ne ulazeći u pitanja koja dotiču teološke koncepte Sai Babinog učenja, razmotrićemo njegove dokaze da svojom pojavom ispunjava novozavetno proročanstvo. Sve Babine izjave koje se odnose na ovo proročanstvo, navodi **Viktor Kanu** u knjizi „*Sai Baba, inkarnacija Boga*“. Evo citata:

*Rekao je jednostavno: „Onaj ko me je pozvao među vas, doći će ponovo“ i pri tom je pokazao na jagnje. Jagnje je samo simbol, znak koji čini njegov glas (zvuk blejanja): **ba, ba**; to je najava kojom dolazi Sai **Baba**. „Njegovo ime je istina“, Hristos je rekao. **Sathya** znači istina. „On nosi crvenu odoru, krvavo crvenu odoru“, rekao je Hristos. (Ovde je Sai Baba pokazao odoru koju nosi). Hristos je rekao, „On će biti nizak, sa krunom (od kose)“. Jagnje je znak i simbol ljubavi. Hristos nije objavio da će doći ponovo, nego je rekao, „Onaj ko me je poslao doći će ponovo“. To **ba ba** znači **Baba**.*

Ditmer Nojfeld (*Dietmar Neufeld*), profesor na Odseku za verske studije Univerziteta britanske Kolumbije, u objavljenim Studijama Novog zaveta dao je i analizu ovih Babinih izjava.

Navod „*Onaj ko me je pozvao među vas, doći će ponovo*”, Sai Baba je upotrebio da bi podržao tvrdnju da Hristos neće doći, jer se umesto njega na Zemlji pojavio Sai Baba. Ipak, za ovaj navod profesor Nojfeld tvrdi da nigde ne postoji u Novom zavetu. Jedina moguća pretpostavka mogla bi da bude da je to grubo izmenjen citat iz *Jevanđelja po Jovanu (16:5)* koji glasi „*A sada idem onome koji me posla, i niko me od vas ne pita: kuda ideš?*”

Jagnje se često koristi kao simbol u Bibliji, ali nigde kroz zvuk njegovog blejanja (**Ba, ba**). Ovu neuverljivu koincidenciju još više ugrožava činjenica da Baba nije rođen s tim imenom, nego ga je sebi svojevolljno dao.

Sledeći navod citira Isusa Hristosa koji navodno kaže: „*Njegovo ime je istina*”. Puno ime koje je Sai Baba sebi dao glasi **Sri Sathya Sai Baba**, a **Sathya** znači *istina*. Međutim, navod je ponovo pogrešno prenet iz Novog zaveta. U *Otkrivenju Jovanovom (19:11)* kaže se: „*I vidjeh nebo otvoreno, i gle, konj bijeli, i Onaj koji sjedi na njemu zove se Vjerni i Istiniti, i po pravdi sudi i ratuje*”. Ovim citatom sveti Jovan zapravo opisuje svoju viziju kojoj se klanja, a Sai Baba tvrdi da Isus opisuje nekoga ko će doći posle njega.

Ista primedba važi za navod „*On nosi crvenu odoru, krvavo crvenu odoru, rekao je Hristos*”. To opet nije rekao Hristos nego sveti Jovan. Osim toga, u *Otkrivenju svetog Jovana (19:13)* kaže se „*I obučen je u haljinu crvenu od krvi, i ime se njegovo zove: riječ Božija*”, a nositi crvenu (pa i „*krvavo crvenu*”) odoru nije isto što i nositi odoru *crvenu od krvi*. Ovde, takođe, treba dodati primedbu da je crvenu odoru Sai Baba svojevolljno odlučio da nosi, kad je već mogao da zna za ovo „*proročanstvo*”, pa tako ne može da se uzme kao znak njegovog ispunjenja.

Poslednji navod glasi: „*On će biti nizak, sa krunom (od kose)*”. U *Otkrivenju Jovanovom (19:12)* kaže se: „*A oči su mu kao plamen ognjeni, i na glavi njegovoj krune mnoge, i imaše ime napisano, kojega niko ne zna do on sam*.” Nećemo ponavljati sve ranije primedbe, mada bi svaka od njih mogla da važi i ovde. Navešćemo samo nalaz profesora Ditmera Nojfelda da Novi zavet baš nigde ne nagoveštava dolazak nekoga ko će „*biti nizak*”.

Da li se čuda dešavaju?

Malo je verovatno da ćemo u istoriji pronaći čudo koje nije demistifikovano. Još je lakše objasniti savremena čuda, jer ne moramo da se oslanjamo na sve-dočena nego možemo i da im prisustvuujemo, bar posredstvom medija.

Nobelovac *Ivo Andrić* je u svojim „*Znakovima pored puta*“ rekao:

Čuda se ne dešavaju. To znam i to je oduvek i zauvek utvrđeno u samoj osnovi moga načina mišljenja i moga osećanja sveta. Ali ipak ima nešto što liči na čudo, a to je - naša neuništiva i neobjašnjiva ljudska potreba za čudom.

Većina ljudi sklona je da poveruje u sve što se predstavi kao čudo. Kod svakoga postoji želja da ga doživi, stvori, izmisli ili bar prepriča. Drugi će mu verovati jer većina ljudi ima potrebu da veruje u čuda. Time se zadovoljavaju naše strasti i mašta, a u isto vreme potiskuje strah od nepoznatog. *Verovanje u čuda*, rekao je Dejvid Hjum, *nije akt razuma nego akt vere.*

Da li sve ovo možemo da prihvatimo kao dokaz da su čuda nemoguća? Ne, naravno, ali možemo da podvrgnemo kritici svako od njih, pa ako pokažemo dovoljno pronicljivosti, možda ćemo ga i objasniti. Jer, kao što u nama postoji želja da verujemo u čuda, tako postoji i potreba da doznamo istinu.

Važno je napraviti razliku između čuda koja su fabrikovana radi prevare i onih koja nam svakodnevno priređuje priroda. Da li je čudo život, svest, ljubav, stvaranje, rođenje? Kad ujutro ustanemo iz kreveta i stanemo na svoje noge, mi to nećemo smatrati čudom, ali možda postoje ljudi koji neće podeliti takvo mišljenje - recimo, oni koji su doživotno vezani za krevet. Da li oni o jutarnjem ustajanju iz kreveta razmišljaju kao o čudu?

Evo jednog istinitog događaja. Moji poznanici (stariji bračni par) vratili su se sa putovanja po Španiji i ispričali mi o čoveku koga su tamo videli. Reč je o meštaniu koji je u saobraćajnoj nesreći izgubio obe noge, ali mu je neko dao čudotvornu mast kojom se on mazao pa su mu noge opet „izrasle“ i tako on ponovo hoda. Da li da verujem u ovu priču? Ispričali su mi je ozbiljni i obrazovani ljudi koji nisu imali razloga da je izmisle.

Ipak, bez želje da pokažem nepoverenje, postavio sam pitanje koje mi se učinilo logičnim: *koliko dugo su oni bili u tom mestu? Samo četiri dana*, glasio je odgovor. *I za četiri dana su mu izrasle noge?* Naravno da ne, oni zapravo nisu ni bili svedoci čuda, ali zato *tamo postoje ljudi koji su to videli...*

Eto kako mala lokalna legenda (ili nečija šala) za tili čas promeni ruho i dobije alibi ozbiljnih ljudi u čiju čestitost nikad ne bih posumnjao... a doskora ni u naivnost, ali u to više nisam siguran.